

TISÍC TVÁŘÍ

AMAZONIE

Las Mil Caras
de la Amazonía

T I S Í C T V Á Ř Í
**AMA
Z
NIE**

Las Mil Caras
de la Amazonía

Athena Alchazidu
Narcisa Ullauri

Moravské zemské muzeum, Brno 2025

Publikace vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Moravské zemské muzeum (DKRVO, MK 000094862).

Recenzovali: doc. RNDr. Mgr. et Mgr. Miroslav Horák, Ph.D.
Ph.D. Verónica Condor Bermeo

© Moravské zemské muzeum, 2025

ISBN: 978-80-7028-613-5 (česko-anglické vydání)

ISBN: 978-80-7028-623-4 (česko-španělské vydání)

Obsah / Contenido

Amazonské dialogy jako cesta k poznání	8
Diálogos amazónicos como vía al conocimiento	10
Hlasy Amazonie	14
Las voces de la Amazonía	16
Předměty k nám promlouvají, nosí v sobě vzpomínky a příběhy, které nás vtahují do historie	18
Los objetos nos hablan, nos traen recuerdos y relatos que nos adentran en la Historia	20
Poděkování autorek	22
Agradecimiento de las autoras	24
Pozvánka na putování do nečekaně mnohotvárných světů	26
Invitación a un viaje por mundos inesperadamente polifacéticos	28
Amazonie – úchvatná a jedinečná	31
Amazonía: fascinante y única	31
Amazonská selva	57
La selva amazónica	57
Posvátná ceiba – strážce pralesa a svědek dávných časů	75
El árbol sagrado de la Ceiba. Guardián de la selva y testigo de los tiempos remotos	75

Po stopách jaguára a jiných posvátných zvířat	95
Tras las huellas del jaguar y otros animales sagrados	95
Amazonka – matka řek	117
Amazonas: Madre de los ríos	117
Opravdoví lidé	137
Gente verdadera	137
Pod střechou maloky	187
Bajo el techo de la maloca	187
Každodenní život	209
La vida cotidiana	209
Získávání obživy v deštném lese. Chacra, lov a rybolov	239
Obtención de alimentos en la selva pluvial. La chacra, la caza y la pesca ...	239
Řeč symbolů	267
La lengua de los símbolos	267
Naše světy. Jak vznikl svět a jak je uspořádán	289
Nuestros mundos. Cómo se creó el mundo y cómo está organizado	289
Amazonie jako zdroj inspirace	311
La Amazonía como fuente de inspiración	311

Amazonské dialogy jako cesta k poznání

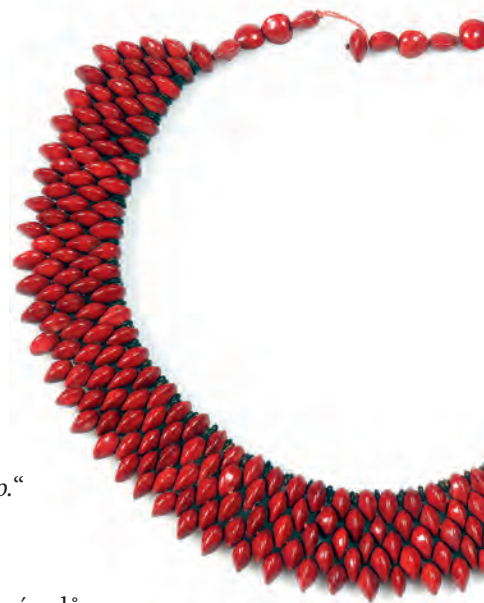
„Člověk má rozum, aby rozeznával, a vůli, aby volil, cokoli je kde dobrého nebo zlého.“

Jan Amos Komenský

Publikace, již držíte v rukou, doprovází a doplňuje inspirativní výstavu věnovanou národům Amazonie, vzniklou ve spolupráci Dětského muzea Moravského zemského muzea s Masarykovou univerzitou, ale i řadou dalších domácích i zahraničních subjektů (a to nejenom ze zemí Jižní Ameriky), kterou jsme představili veřejnosti v květnu 2024.

Interkulturní dialog, vedený jazykem a primárně z perspektivy původních obyvatel regionu Amazonie, přináší unikátní zážitek nejenom pro naši nejmladší generaci, ale pro všechny příchozí. Začal jsem nikoliv náhodou slovy „učitele národů“ Jana Amose Komenského. Když jsem začal psát tento úvod, seděl jsem právě v historické budově renesanční City Hall (z roku 1601) v nizozemském Naardenu, nedaleko Muzea a mauzolea Jana Amose Komenského, který zde našel místo posledního odpočinku. Mezinárodní konference Comenius: Education, Anthropology and Astrology, připomínala opětovně mimořádnost myšlenek moravského rodáka, jehož dílo přerostlo hranice rodné země (z níž byl nešťastným děním osudu vyhnán), avšak dodnes nás fascinuje svou šíří, komplexností i přesahem, s nímž k nám podnes promlouvá, inspiruje a učí.

Při poslechu řady mimořádně zajímavých přednášek, věnovaných této významné osobnosti nejenom českých dějin, ale myšlenkového světa našeho kontinentu pozdního středověku, respektive raného novověku jsem si stále silněji uvědomoval konotace s tématy knihy, již jsem právě měl možnost pročit a již nyní držíte v rukou. Jakkoliv myšlenkový svět a vnímání pansofických schémat je (jak přibližuje i tato kniha, stavící do rozporu evropský antropocen-

Vzácný objemný pětiřadý náhrdelník z červených palmových semen. Pataxó Hã-hã-hãe, Brazílie. Foto ze sbírek Národního muzea - Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur.

Collar exclusivo de cinco filas de semillas de palmera roja. Pataxó Hã-hã-hãe, Brasil. Foto de las colecciones del Museo Nacional - Museo Náprstek de Culturas Asiáticas, Africanas y Americanas.

trický pohled na svět vedle kosmocentrického pohledu původních obyvatel Amazonie s jejich životadárným a léčivým lesem) tak rozdílný, témata ovlivňující naše oba světy jsou shodná a navzdory rozdílům v našem pohledu, respektive vnímání našeho světa kolem nás, ukazují, jak inspirativní je setkávání, výměna znalostí a zkušeností, tedy jak mnoho poučení a poznání můžeme získat vzájemnou interakcí našich světů.

Nezastupitelnou je zde role právě i muzeí, kterou se Moravské zemské muzeum snaží naplňovat. Ve své práci, zejména v posledních letech, stále větší důraz klademe na naplňování jednoho z dlouhodobých cílů směřování muzea ve smyslu jeho chápání jako přehledné interaktivní vzdělávací encyklopedie sloužící široké odborné i laické veřejnosti coby dokumentární a výzkumná báze, na které stojí promyšlená dlouhodobá prezentační strategie. Jedním ze základních úkolů Moravského zemského muzea zůstává uchování kulturní, historické a společenské paměti, jakož i dlouhodobá dokumentace a interpretace fenoménů živé i neživé přírody, zejména uchování sbírek a jejich vědecké, edukační a popularizační zpracování, které následně vytváří základní obraz o přírodě a společnosti.

Tedy dovolil bych si opět zakončit slovy velikána: „*Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat,*“ (Jan Amos Komenský). Věřím, že i tato kniha pomůže vzdělávat, že bude informovat a vysvětlovat o světě, který je zdánlivě daleko od našeho, stejně jako jeho problémy. Ve skutečnosti je však důležitou součástí naší budoucnosti.

Naarden/Brno 16.–17. 11. 2024

Jiří Mitáček

Generální ředitel Moravského zemského muzea

Diálogos amazónicos como vía al conocimiento

«El hombre tiene la razón para discernir, y la voluntad para elegir lo que es bueno o malo».

Juan Amós Comenio

La presente publicación, que acompaña y complementa una inspiradora exposición dedicada a los pueblos amazónicos, fue creada en colaboración entre el departamento del Museo Infantil perteneciente al Museo Regional Moravo, por un lado, y por el otro, la Universidad Masaryk, así como otras instituciones locales e internacionales —y no solo de países sudamericanos—. Dicha exposición, abierta al público checo en mayo de 2024, construye un diálogo intercultural, conducido a través de lenguas originarias y principalmente, desde la perspectiva de los pueblos indígenas de la región Amazónica, y por ello proporciona una experiencia única no sólo para nuestra generación más joven, sino para todos los visitantes del Museo.

Empecé con las palabras de Juan Amós Comenio, «maestro de las naciones», y no se trata de una casualidad. Cuando empecé a escribir esta introducción, estaba sentado en el histórico Ayuntamiento renacentista de Naarden, en los Países Bajos, construido en 1601, no lejos del Museo y Mausoleo dedicado a Juan Amós Comenio, quien encontró su última morada justo en estos lares. La conferencia internacional *Comenio: Educación, Antropología y Astrología*, recordó una vez más las extraordinarias ideas de este gran intelectual moravo, cuya obra ha trascendido las fronteras de su país natal —del que fue expulsado por un desafortunado giro del destino—. No obstante, esta gran figura aún hoy nos fascina por la amplitud, complejidad y la trascendencia de sus ideas con las que sigue dirigiéndose a nosotros, inspirando y enseñándonos.

Escuchando una serie de interesantísimas conferencias dedicadas a este importante personaje no sólo de la Historia checa, sino también de todo el mundo del pensamiento de nuestro continente a finales de la Edad Media y principios de la Edad Moderna, fui cada vez más consciente de las connotaciones existentes con los temas del libro que acabo de tener la oportunidad de leer y que ahora tienen ustedes en sus manos.

Péřový náhrdelník ze šesti svazků různobarevných peří. Kofání, Ekvádor.
Foto ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea

Collar de seis fajos de plumas de diferentes colores. Cofanes, Ecuador.
Foto de las colecciones del Museo Nacional – Museo Náprstek de Culturas
Asiáticas, Africanas y Americanas.

Por muy diferente que sea el mundo del pensamiento y la percepción de los esquemas pansofistas —como lo demuestra este libro, que contrasta la visión antropocéntrica europea con la visión cosmocéntrica de los indígenas amazónicos, quienes viven en su selva dadora de vida y sanadora—, los temas que afectan a nuestros dos mundos son los mismos. Por lo tanto, a pesar de las diferencias en nuestras perspectivas o percepciones del mundo que nos rodea, se demuestra el potencial inspirador al encontrarse, e intercambiar conocimientos y experiencias, es decir, cuánto aprendizaje y conocimiento podemos obtener de la interacción de nuestros mundos.

El papel de los museos, que el Museo Moravo intenta desempeñar, también es indispensable en este caso. En nuestro trabajo, especialmente en los últimos años, hemos hecho cada vez más hincapié en el cumplimiento de uno de los objetivos a largo plazo de la dirección del museo en el sentido de su comprensión como una clara enciclopedia educativa interactiva al servicio del gran público profesional como base documental y de investigación sobre la que se asienta una estrategia de presentación a largo plazo bien pensada. Una de las tareas básicas del Museo Moravo sigue siendo la conservación de la memoria cultural, histórica y social, así como la documentación e interpretación a largo plazo de los fenómenos de la naturaleza viva y la inerte, especialmente la conservación de las colecciones y su tratamiento científico, educativo y de divulgación, que posteriormente crea una imagen básica de la naturaleza y la sociedad.

Para concluir, me gustaría citar las palabras del gran pensador ya mencionado: «Si un hombre quiere llegar a ser un hombre, debe educarse a sí mismo» (Juan Amós Comenio). Creo que este libro también ayudará a educar, ya que informará y explicará realidades relacionadas con un mundo aparentemente alejado del nuestro, así como sus problemas. En realidad, sin embargo, es una parte importante de nuestro propio futuro.

Naarden/Brno 16–17 de noviembre de 2024

Jiří Mitáček

Director General del Museo Moravo

Belém ve státě Pará, Brazílie.
Foto: autorky.

Belém, Estado de Pará, Brasil.
Foto: Las autoras.

Hlasy Amazonie

Vážené a milé čtenářky,
vážení a milí čtenáři,

držíte v rukou katalog *Tisíc tváří Amazonie* ke stejnojmenné výstavě, jejímž cílem je zprostředkovat krásu fascinujícího, stále tajemného a neprobádaného světa Amazonie. Katalog nabízí cenný vhled do kulturní a přírodní rozmanitosti této rozlehlé a obdivuhodné oblasti, jež je návštěvníkům představena v Pavilonu Anthropos MZM. Výstava přináší rozsáhlý soubor artefaktů, mezi něž patří nejen tradiční předměty denní potřeby, řemeslné výrobky, rituální předměty, ozdoby a oděvy, ale také díla současných domorodých umělců, jejich fotografie a malby, které jsou doplněny o mýty a příběhy v tištěné, audio i animované podobě. Bohatý výběr exponátů z Peru, Ekvádoru, Kolumbie, Venezuely a Brazílie představuje kulturu různých etnik, jako jsou třeba Shuarové, Shipibo Conibové, Yanomamiové a mnoha dalších.

Multimediální povaha výstavy vás vtáhne do každodenního života vzdálených krajů prostřednictvím videí zachycujících tradiční způsob života, při běžných činnostech, jako je sběr plodin, rybolov nebo příprava typických pokrmů. Nesmírně zajímavá část expozice pak pochází zejména z výsledků unikátního projektu tří evropských a čtyř latinskoamerických univerzit EPSULA, který se zaměřuje na ochranu ohrožených jazyků a kultur Latinské Ameriky i na inovativní formu sebe prezentace samotných domorodých obyvatel. Projekt EPSULA dal obyvatelům Amazonie příležitost, aby k nám promluvili svým jazykem i hlasem – na výstavě tak budete mít možnost poznat jejich kulturu, chápání přírody, mytologii, náboženství a zvyky z videonahrávek pořízených přímo s příslušníky vybraných komunit.

Náhrdelník z korálků pro ženy. Shuarové, Ekvádor.
Ze soukromé sbírky autorek.

Collar de cuentas para mujeres. Los Shuar, Ecuador.
Colección privada de las autoras.

Výstava je současně jedinečným výsledkem příkladné spolupráce Masarykovy univerzity a Moravského zemského muzea, jež se skvěle rozvíjí. Toto sdílené úsilí dvou místních institucí s globálním přesahem přináší momentálně úžasnou možnost objevovat Amazonii z perspektivy tamních obyvatel a nabízí hlubší porozumění dalekému, kulturně bohatému, značně odlišnému a naprosto fascinujícímu světu.

Závěrem je třeba zmínit, že stejně jako výstava, tak i katalog atraktivním způsobem přibližuje současný život domorodých komunit v Amazonii. Poukázáno je však nejen na úzké propojení původních obyvatel s přírodou, ale i na hrozby, kterým tamní lidé čelí v důsledku odlesňování či nadměrné těžby surovin. Tyto otázky vybízejí k zamyšlení nad obecnými tématy, která ničení amazonského deštného lesa uvádějí do kontextu právě s domorodými národy, jež v něm žijí a jsou na něm závislé.

Libor Štěpánek
Ředitel Centra jazykového vzdělávání
Masarykova univerzita

Las voces de la Amazonía

Estimadas lectoras y estimados lectores,

El catálogo que tienen en sus manos, titulado: Las mil caras de la Amazonía, para la exposición del mismo nombre, pretende transmitir la belleza de la fascinante, aún misteriosa e inexplorada Amazonía. El catálogo ofrece una valiosa visión de la diversidad cultural y natural de esta vasta y admirable región, que se presenta a los visitantes en el Pabellón Anthropos del Museo Moravo. La exposición reúne una amplia colección de artefactos, que incluye no solo objetos cotidianos tradicionales, artesanía, objetos rituales, accesorios, y prendas de vestir, sino también obras de artistas indígenas contemporáneos, sus fotografías y pinturas, que se complementan con mitos e historias en formato impreso, sonoro y audiovisual.

Una amplia selección de artefactos de Perú, Ecuador, Colombia, Venezuela y Brasil presentan la cultura de diferentes grupos étnicos como los Shuar, Shipibo Konibo, Yanomami y muchos otros.

El carácter multimedia de la exposición le sumerge en la vida cotidiana de regiones remotas a través de vídeos que muestran formas de vida tradicional, en actividades comunes como la recolección de cosechas, la pesca o la preparación de platos típicos.

Una parte especialmente interesante de la exposición proviene de los resultados de EPSULA, un proyecto único de tres universidades europeas y cuatro latinoamericanas que se centran en la preservación de las lenguas y culturas de América Latina, así como en una forma innovadora de autopresentación por parte de los propios pueblos indígenas.

El proyecto EPSULA ha dado a los pueblos de la Amazonía la oportunidad de hablarnos en su propio lenguaje y con su propia voz.

Pěřová čelenka. Achuarové, Ekvádor.
Foto Jan Cága, ze sbírky autorek.

Corona de plumas. Los Achuar, Ecuador.
Foto Jan Cága, de la colección de las autoras.

Conocer su cultura, su forma de entender la naturaleza, su mitología, su religión y sus costumbres a través de grabaciones de vídeos realizadas directamente con miembros de las comunidades seleccionadas.

Al mismo tiempo, la exposición es el resultado único de la cooperación ejemplar entre la Universidad de Masaryk y el Museo de Moravia, que se está desarrollando satisfactoriamente. Este esfuerzo compartido entre dos instituciones locales de alcance mundial brinda actualmente una oportunidad asombrosa de explorar el Amazonas desde la perspectiva de la población local y ofrece una comprensión más profunda de un lugar lejano y culturalmente rico, enormemente diferente y absolutamente fascinante.

En conclusión, tanto el catálogo como la exposición presentan de forma atractiva la vida contemporánea de las comunidades indígenas de la Amazonía. Pues, ponen de relieve no sólo la estrecha relación entre los indígenas y la naturaleza, sino también las amenazas a las que se enfrentan a causa de la deforestación, y la sobreexplotación de las materias primas.

Estas cuestiones invitan a reflexionar sobre temas generales que contextualizan la destrucción de la selva amazónica con los pueblos indígenas que viven en ella y dependen de ella.

Libor Štěpánek

Director del Centro de Lenguas
Universidad Masaryk

Předměty k nám promlouvají,
nosí v sobě vzpomínky a příběhy,
které nás vtahují do historie

Na výstavě *Tisíc tváří Amazonie* prezentujeme vzácné sbírkové předměty, které přivezli čeští cestovatelé a badatelé. Patří mezi ně například exponáty od slavného cestovatele Enrique Stanko Vráze, generála V. V. Klecandy, konzula Jana Potůčka nebo veterináře Josefa Vondráčka. Novější sbírky přivezli odborníci jako etnobotanička Jana Horáčková či malíř Otto Placht. Náprstkovo muzeum získalo také celoživotní sbírku etnografa Mnislava Zeleného Atapany. Současné předměty zapůjčily i autorky výstavy Athena Alchazidu a Narcisa Ullauri.

Vystavené předměty mají hlubokou výpovědní hodnotu – nejsou jen ilustrací vědních poznatků, ale nesou příběhy a historii, symbolicky reprezentují tradice a kulturní zvyklosti komunit z Amazonie, jejich dobové postoje a estetické cítění. Výstava nabízí přes dvě stě originálních předmětů, z toho téměř sto padesát z Náprstkova muzea. Zajímavé jsou například lovecké zbraně s nádobkou na jed curare, obřadní kopí, šamanské doutníky, masky a péřové čelenky, ale i předměty denní potřeby, jako oděvy a ozdoby. Výstava je doplněna fotografiemi, malbami a řemeslnými výrobky od současných domorodých umělců, včetně videodokumentace zachycující proces výroby a význam artefaktů. Nechybí ani taktilní repliky a smyslové aktivity nejen pro zdravotně znevýhodněné návštěvníky.

Výstava zahrnuje také přírodovědné exponáty z Moravského zemského muzea, včetně čtyřiceti dermoplastických preparátů a osmi entomologických krabic s hmyzími zástupci amazonské fauny. Presentace živých zvířat a rostlin pak přispívá k bohaté ukázce přírodní rozmanitosti regionu.

Sylva Brychtová

Vedoucí oddělení Dětské muzeum MZM

Kurátorka výstavy Tisíc tváří Amazonie

Vrš na lov ryb, Yawalapitiové, Brazílie.

Ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur.

Trampa de pesca tradicional utilizada por los yawalapiti. Brasil.
Parte de las colecciones del Museo Nacional – Museo Náprstek
de culturas asiáticas, africanas y americanas.

Los objetos nos hablan,
son portadores de recuerdos y relatos,
que nos adentran en la historia

En la exposición: Las mil caras de la Amazonía, presentamos objetos de colección poco comunes traídos por viajeros y exploradores checos. Entre ellos se incluyen piezas del famoso viajero Enrique Stanko Vráz, el general V. V. Klecanda, el cónsul Jan Potůček y el veterinario Josef Vondráček. Las colecciones más recientes fueron aportadas por expertos como la etnobotánica Jana Horácková y el pintor Otto Placht. El Museo Náprstek también adquirió la colección vitalicia del etnógrafo Mnislav Atapana Zelený. Las autoras de la exposición, Athena Alchazidu y Narcisa Ullauri, también prestaron objetos contemporáneos.

Los objetos expuestos tienen un profundo valor narrativo; no son meras ilustraciones de conocimientos científicos, sino que son portadores de historias y relatos, y representan simbólicamente las tradiciones y prácticas culturales de las comunidades amazónicas, sus actitudes contemporáneas y sus sensibilidades estéticas. La exposición ofrece más de doscientos objetos originales, de los cuales casi ciento cincuenta proceden del Museo Náprstek. Destacan armas de caza con un frasco de veneno del curare, lanzas ceremoniales, cigarros chamánicos, máscaras y tocados de plumas, así como objetos cotidianos como ropa y adornos.

Hřebek se zuby ze dřevěných štěpin, upevněných provázkem na dvě dřevěné tyčinky. Ozdobné ornamenty jsou ze stébel a provázků. Tento předmět získal E. S. Vráz od etnika Guahibo ve Venezuele.

Ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur.

Peine hecho con astillas de madera a modo de dientes, sujeto con una cuerda a dos palos de madera. El explorador E. S. Vráz adquirió este artefacto de la etnia guahibo en Venezuela.

Actualmente forma parte de las colecciones del Museo Nacional – Museo Náprstek de Culturas Asiáticas, Africanas y Americanas.

La exposición va acompañada de fotografías, pinturas y artesanías de artistas indígenas contemporáneos, e incluye documentación en vídeo que muestra el proceso de elaboración y el significado de los objetos. También hay réplicas táctiles y actividades sensoriales para visitantes con discapacidad.

La exposición también incluye piezas de historia natural del Museo Moravo Regional, entre ellas, cuarenta piezas dermoplásticas, y ocho cajas entomológicas con insectos representativos de la fauna amazónica. La presentación de animales y plantas vivos contribuye a una rica muestra de la diversidad natural de la región.

Sylva Brychtová

Directora del Museo Infantil

Comisaria de la exposición Las mil caras de la Amazonía

Poděkování autorek

Naše velké poděkování patří Moravskému zemskému muzeu a Centru jazykového vzdělávání Masarykovy univerzity za dlouhodobou podporu, které si nesmírně vážíme, jelikož je pro nás velice důležitá, a to nejen z hlediska vydání této publikace. Je namístě připomenout, že důvěra v náš projekt sehrála klíčovou roli při navázání plodné spolupráce mezi institucemi z různých zemí, které navíc působí ve značně odlišných oblastech. Právě tato skutečnost nám umožnila účelně spojit síly a uspořádat jedinečnou výstavu, která byla dne 16. května 2024 pod názvem *Tisíc tváří Amazonie* slavnostně otevřena v Pavilonu Anthropos. Stejný titul nese i tento svazek, jenž je koncipován jako praktický průvodce zmíněnou výstavou a pokouší se představit hlavní témata, jež jsou pro tuto unikátní výstavu stěžejní.

Je třeba zdůraznit, že naším hlavním cílem bylo přiblížit mimořádně atraktivní prostor deštných lesů Amazonie vyznačující se druhovou pestrostí, jenž je současně domovem pro pozoruhodná domorodá etnika, o nichž česká veřejnost nemá příliš velké povědomí. I proto nás těší, že můžeme návštěvníkům nabídnout možnost nahlédnout na Amazonii z neobvyklých perspektiv. Avšak bez nezbytné podpory a přispění mnoha spolupracovníků by se navzdory veškerému odhodlání naše snaha nemohla úspěšně završit. Rády bychom proto upřímně poděkovaly za příležitost, díky které se podařilo společný projekt uskutečnit.

Zvláštní poděkování patří všem spolupracovníkům, kolegům a badatelům z různých zemí, jejichž přispění a pomoc byly neocenitelné. Především bychom chtěly vyzdvihnout ochotu a vstřícnost Mnislava A. Zeleného, Jana Dungela a Jany Horáčkové, kteří nám ochotně poskytli svůj jedinečný obrazový materiál, jenž je součástí výstavy i této publikace. Stejně tak děkujeme za spolupráci také Inés Américas Ruiz, Bohumíru Janskému a Miroslavu Horákovi.

Srdečné a obzvláště velké poděkování pak patří zejména kurátorce Sylvě Brychtové, jejíž zápal a obětavost byly pro realizaci výstavy rozhodující. Stala se pečlivou a velmi pozornou čtenářkou prvních verzí textů, kterým se díky jejím zasvěceným a inspirativním podnětům dostalo žádoucích úprav.

V neposlední řadě bychom rády vyjádřily naši nesmírnou vděčnost původním obyvatelům, a to jak těm, s nimiž jsme měly možnost osobně spolupracovat, tak i těm, s nimiž jsme se do přímého kontaktu nedostaly. Kulturu domorodých obyvatel Amazonie hluboce obdivujeme a touto cestou jim chceme vzdát poctu.

Athena Alchazidu

Narcisa Ullauri

Rituální kolík ze dřeva zdobený semeny *huayru*. Kolumbie. Ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur.

Clavija ritual elaborada de madera, decorada con semillas de huayru, Colombia. Colecciones del Museo Nacional – Museo Náprstek de culturas asiáticas, africanas y americanas.

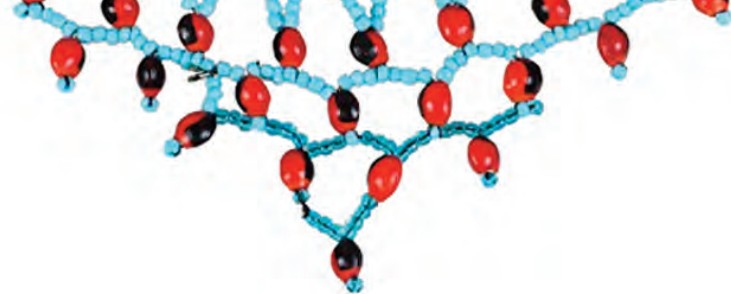
Agradecimientos de las autoras

Queremos expresar nuestro más profundo agradecimiento al Museo Moravo y al Centro de Lenguas de la Universidad Masaryk por el apoyo incesante, que ambas instituciones nos han brindado a largo plazo, y no sólo en relación con la publicación del presente libro. Cabe mencionar que la confianza en nuestro proyecto ha desempeñado un papel clave a la hora de establecer una amplia base de cooperación fructífera entre varias instituciones de distintos países, que, además, provienen de ámbitos muy diferentes. Justamente este hecho nos ha permitido aunar esfuerzos de manera sinérgica y efectiva, siendo el fruto de tales empeños la organización de esta exposición única, que bajo el título *Las mil caras de la Amazonía*, fue inaugurada el día 16 de mayo de 2024, en el Pabellón Anthropos en Brno. Este volumen, que lleva el mismo título, está concebido como una guía práctica, y pretende, ante todo, presentar los principales temas de la exposición.

Es oportuno destacar que nuestro mayor objetivo ha sido llamar la atención a la atractiva singularidad de la selva amazónica, que destaca por la biodiversidad de sus especies, y que además alberga notables grupos étnicos indígenas con los que el público checo está muy poco familiarizado. Nos complace, por lo tanto, tener el honor de ofrecer a los visitantes una posibilidad de explorar la Amazonía desde perspectivas poco usuales. No obstante, conviene resaltar que sin el respaldo y la ayuda necesarias, nuestra colaboración no se hubiera desarrollado ni finalizado con éxito. Por eso deseamos volver a expresar nuestro sincero agradecimiento por el gran apoyo a todos quienes han contribuido a poner en marcha este proyecto excepcional.

En primer lugar, un agradecimiento especial está dirigido a todos los colaboradores, colegas e investigadores de distintos países cuya ayuda constante ha sido invaluable. En particular, quisiéramos destacar la ayuda inestimable de Mnislav Zelený, Jan Dungel y Jana Horáčková, que han facilitado valiosas imágenes que forman parte tanto de la exposición, como de esta publicación. También queremos agradecer a Inés América Ruiz, Bohumír Janský y Miroslav Horák su colaboración y sus generosas contribuciones.

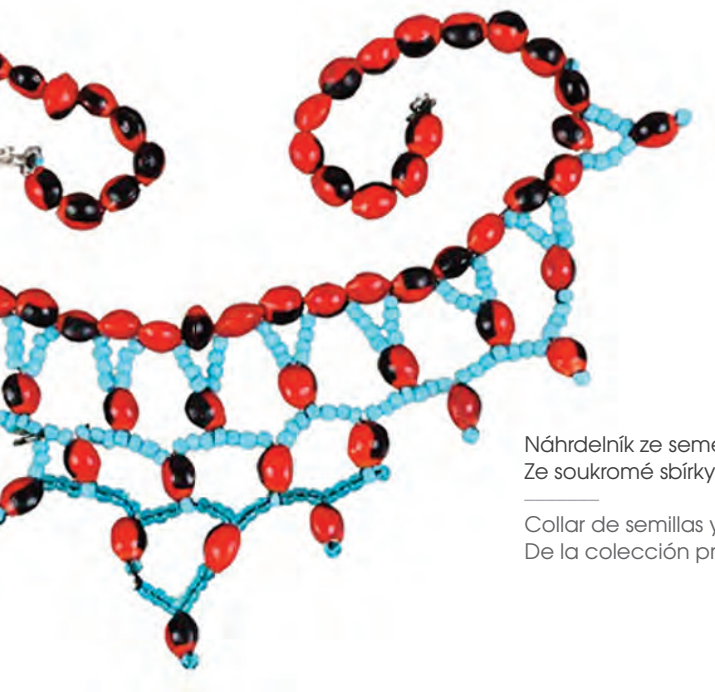

Nuestro más sincero agradecimiento va dirigido especialmente a la comisaria Sylva Brychtová, cuya pasión y dedicación fueron cruciales para la realización de la exposición. Se convirtió en una lectora cuidadosa y muy atenta de las primeras versiones de los textos, que, gracias a sus perspicaces e inspiradoras sugerencias, recibieron modificaciones deseadas.

Finalmente, queremos expresar nuestros más sinceros sentimientos de respeto, y agradecimiento a los pueblos indígenas, tanto a aquellos con los se nos ofrece la oportunidad de trabajar directamente, como a aquellos con los que no mantenemos contacto inmediato. Aprovechamos la ocasión para expresar nuestra admiración por la cultura de los pueblos indígenas de la Amazonía a quienes por medio de esta publicación deseamos rendir un homenaje.

*Athena Alchazidu
Narcisa Ullauri*

Náhrdelník ze semen a korálků. Sionové, Kolumbie.
Ze soukromé sbírky autorek. Foto Jan Cága.

Collar de semillas y cuentas. Los Sioni, Colombia.
De la colección privada de las autoras. Foto de Jan Cága.

Pozvánka na putování do nečekaně mnohotvárných světů

Vážení a milí čtenáři a čtenářky,

svazek, jenž se vám právě dostal do rukou, je nejen pozvánkou do podmanivě krásné Amazonie, jelikož současně má ambice stát se vaším průvodcem na virtuální cestě, která vás provede za poznáním kulturní rozmanitosti původních obyvatel. Pro splnění tohoto cíle je text koncipován tak, aby vám pomohl zorientovat se ve složitosti mnohohvrstevnatosti, která tvoří svět původních obyvatel, jak je představen na výstavě *Tisíc tváří Amazonie*.

Nejprve bychom se však chtěly velmi stručně zmínit o cestě, kterou jsme se vydaly před přípravou scénáře a během ní, a která nás vedla k definování konečného výběru vystavených artefaktů, jež tvoří ústřední osu výstavy, jež byla slavnostně otevřena v květnu 2024 v Pavilonu Anthropos. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že nás autorky spojuje několik vazeb, jednak náš profesní zájem o domorodé národy Latinské Ameriky, jejich bohatou kulturu, fascinující historii, ale také jejich současnost, zejména v oblasti Amazonie, k níž máme obě zvláštní vztah.

Díky společnému profesnímu zájmu se naše cesty učitelů a výzkumníků opakovaně zkřížily, což následně vedlo ke stálé a úspěšné spolupráci, jejíž plody mají podobu různých akademických projektů a četných společných výzkumných projektů. Nejvýznamnějším z těchto projektů je bezesporu projekt EPSULA, jehož cílem je mimo jiné zachování a ochrana jazyků a kultur Latinské Ameriky. Díky možnosti, kterou nám poskytlo Moravské zemské muzeum, jsme tak mohli spojit své síly a na základě předchozích zkušeností připravit speciální návrh na prezentaci Amazonie jedinečným a poněkud neobvyklým způsobem.

Díky kontaktům, které máme my i naši partneři s některými domorodými komunitami, jsme zvolili přístup, kdy se úhly pohledu obrazejí. Vyzvali jsme členy domorodých komunit, aby se představili způsobem, který považují za nejvhodnější pro svou identifikaci, a způsobem, jakým si přejí být viděni a známi mimo své území.

Náhrdelník z přírodních semen, Shuarové, oblast Morona Santiago, Ekvádor. Soukromá sbírka autorek. Foto Jan Cága.

Collar de semillas naturales. Los Shuar, Morona Santiago, Ecuador. Colección privada de las autoras. Foto de Jan Cága.

V tomto smyslu je výstava ukázkou reality domorodého světa viděné z jejich vlastního pohledu, který se často liší od toho, který je obvykle volen v naší společnosti.

Zveme vás na jedinečnou cestu prostorem a časem do nádherných a fascinujících světů, na cestu objevování a zkoumání. Stačí jen se na chvíli zastavit a připravit se na to, že všemi smysly prozkoumáte vzdálenou oblast, které se svou rozmanitostí a velikostí vyrovná jen málokterá jiná na světě. Vezmeme vás do Amazonie, do deštného pralesa oplývajícího jedinečnými formami života.

Přijměte naše pozvání a přeneste se do vzdálené země, kde jsou rostliny, voda a kameny obdařeny vlastním duchem, stejně jako živé bytosti, a žijí spolu podle zákonů, které zaručují rovnováhu a harmonii existujícího řádu, který se od zrodu všech živých i neživých bytostí změnil jen málo.

Pokud je však rovnováha narušena, místní obyvatelé vědí, že je třeba udělat vše pro nápravu škod, aby se uklidnili rozzlobení duchové, kteří tak upozorňují na křivdy spáchané na Matce Zemi. A ta je navzdory lidskému nevděku vždy laskavá a vlídná, protože nám štědře dává vše, co potřebujeme.

Autorky

Náhrdelník ze semen *huayruro*. Achuarové, Ekvádor. Soukromá sbírka autorek. Foto Jan Cága.

Collar de huayruro. Achuar, Ecuador. Colección privada de las autoras. Foto de Jan Cága.

Invitación a un viaje por mundos inesperadamente polifacéticos

Estimados lectores, estimadas lectoras:

El presente volumen, que ha llegado a sus manos aspira a ser una invitación a la exuberante región de la Amazonía. Para ello pretende servir de modesta guía en un viaje virtual que les llevará a una auténtica exploración de la diversidad cultural de los pueblos indígenas y el legado ancestral de las comunidades, que habitan aquellos lares. Para poder cumplir con este objetivo, el texto está concebido con el fin de ayudar a orientarse en la complejidad de los múltiples estratos de los que se compone el mundo de los pueblos indígenas, tal y como están presentados en la exposición Las mil caras de la Amazonía.

Primero, no obstante, nos gustaría mencionar muy en breve el camino que a nosotras mismas nos tocó recorrer, durante la fase preparativa, al componer el guion de la futura exposición. Pues resulta que ese camino nos llevó a definir la selección final de los artefactos expuestos, que forman el eje central de la exposición inaugurada en mayo de 2024 en el Pabellón Anthropos. En este contexto conviene subrayar, que a nosotras, las autoras, nos unen varios vínculos: en primer lugar, el interés profesional relacionado con los pueblos indígenas de América Latina, con su rica cultura, su fascinante historia, y también, con su presente ligado, especialmente, a la región Amazónica, a la que ambas reservamos un lugar especial en nuestros corazones.

Gracias a dicho interés profesional, nuestros caminos de docentes e investigadoras se cruzaron repetidamente en diversas ocasiones, lo que posteriormente nos permitió entablar una firme y continua colaboración, cuyos frutos son las numerosas investigaciones compartidas, igual que una serie de proyectos académicos de diversa índole. El más notable de estos proyectos es, sin duda, EPSULA, cuyo objetivo es, entre otros, conservar y salvaguardar las lenguas y las culturas originarias de América Latina.

Así pues, gracias a la oportunidad que nos ha brindado el Museo Moravo Regional, hemos podido reunir nuestras fuerzas, y basándonos en las experiencias anteriores, preparar una propuesta especial con el fin de presentar la Amazonía de una manera singular, y de cierta forma poco común. Gracias a los contactos que junto con nuestros colaboradores mantenemos con algunas comunidades indígenas, hemos optado por un acercamiento donde los pun-

Chřestidla ze semen. Waoraniové, Ekvádor.
Soukromá sbírka autorek. Foto Jan Cáha.

Cascabeles de semillas. Los Waorani, Ecuador.
Colección de las autoras. Foto de Jan Jan Cága.

tos de vista están invertidos, puesto que hemos invitado a los miembros de comunidades indígenas a que se presenten ellos mismos, de la manera que consideren la más adecuada para identificarse, es decir, cómo ellos deseen que se les vea, y conozca fuera de su territorio.

En este sentido, la exposición es una muestra de la realidad del mundo indígena visto desde su propia perspectiva, que a menudo difiere de aquella por la que se suele optar en nuestras sociedades.

A continuación, les invitamos a emprender un viaje singular, atravesando espacios y tiempos, para llegar a mundos únicos, espléndidos y fascinantes; un viaje de auténticos descubrimientos y exploraciones. Para ello, nada más hace falta detenerse, pararse un rato y prepararse para ir explorando con todos los sentidos una región lejana, que, en diversidad y tamaño, pocas otras en el mundo igualan. Déjense llevar, pues, a la Amazonía, a la selva tropical, rebotante de formas de vida únicas.

Acepten nuestra invitación a trasladarse a tierras lejanas, donde las plantas, el agua y las piedras, están dotadas de un espíritu propio, igual que los seres vivos, y conviven según las leyes que garantizan el equilibrio y la armonía de un orden existente, que ha cambiado poco desde el nacimiento de todos los seres vivos y las entidades no vivas.

Sin embargo, si el equilibrio se rompe, la población local sabe qué hay que hacer para reparar el daño, y apaciguar a los espíritus enfurecidos que llaman así la atención sobre los agravios causados a la Madre Tierra. Y ella, a pesar de la ingratitud humana, siempre es bondadosa y magnánima, ya que nos da generosamente todo lo que necesitamos.

Las autoras

Infografika stručně představuje Amazonii v datech a číslech. Řeka Amazonka, protékající napříč Jižní Amerikou od západu na východ, je hlavní tepnou kontinentu. V povodí Amazonky a jejích přítoků se nachází rozsáhlý tropický deštný les o rozloze 6 000 000 km². Jak obrovská je to plocha, si můžeme představit při srovnání mapy Amazonie a České republiky ve stejném měřítku. Obrys mapy Česka je vyznačen červeně na pravé straně infografiky. Zdroj Amazonia Viva Group (World Bank, 2023). Zpracovala Marta Mannová, 2024.

La infografía presenta brevemente la Amazonía en datos y cifras. El río Amazonas, que atraviesa Sudamérica de oeste a este, es la arteria principal del continente. En la Cuenca del Amazonas y sus afluentes se extiende una vasta selva tropical que cubre 6 000 000 km². Podemos hacernos una idea de su inmensa extensión al comparar un mapa de la Amazonía con otro de la República Checa a la misma escala. El contorno del mapa de la República Checa se muestra en rojo a la derecha de la infografía. Fuente Grupo Amazonía Viva (Banco Mundial, 2023). Elaborado por Marta Mannová, 2024.